

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд на Тодор Минков Тодоров на тема:
Методика за физическа подготовка на работещи чрез възпен достъп
за присъждане на образователната и научна степен „доктор”, научна
специалност „Теория и методика на физическото възпитание и спортната
тренировка“ в професионално направление 7.6 Спорт
Научен ръководител: доц. Александър Шопов, доктор
Рецензент: проф. Малчо Малчев, доктор на науките

Основание за изготвяне на рецензията: Заповед на ректора на НСА „Васил Левски” № ЗП 1075/20.10.2022 г. Рецензията е изготвена в съответствие със Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника за неговото приложение, със Стандарта за формата и съдържанието на рецензиите при провеждането на публична защита на дисертационни трудове и с Наредбата за придобиване на ОНС „доктор” в НСА „Васил Левски”.

1. Данни за докторанта и докторантурата

Тодор Минков Тодоров е роден на 07.10.1962г. в гр. Перник. След завършване на средното си образование през 1980 г. в Техникум по строителство и архитектура „Владо Тричков“ гр. Трън, по-късно – през 1991 г. придобива висше образование във ВИФ „Г. Димитров“ /НСА „В. Левски“.

Професионалният му път е: от 1990 г. до 1993 г. – треньор по алпинизъм в ТД „Кракра Пернишки“; от 1997 г. до 1998 г. – треньор по алпинизъм в ТД „Чавдар“ към МК Кремиковци, а от 2015 г. до 2016 г. е хоноруван преподавател в НСА „В. Левски“.

Педагогическа дейност понастоящем – работи на основен трудов договор, като преподавател в катедра „ТАО” към факултет "Обществено здраве, здравни грижи и туризъм".

Обществено-административна и спортна дейност: от 1990 г. до 1993 г. е член на комисията по алпинизъм към БАК /Български Алпийски Клуб/. Дългогодишната спортна дейност е свързана с алпинизма: стенни изкачвания; комбинирани изкачвания в Алпите и Кавказ, и височинни експедиции и изкачвания в: Памир, Тянь Шан и Хималаите, и Каракорум. Бил е член на националните отбори на България по скално катерене и алпинизъм. Отбелязвам тази страна от биографията на Тодор Тодоров, защото тя в достатъчна степен разкрива и доказва множеството спортно-технически компетентности, които той притежава. Това от друга страна го улеснява в практико-приложните аспекти на изследователската дейност по темата на дисертационния труд.

Тодор Минков Тодоров е зачислен за докторант на самостоятелна подготовка в област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.6. Спорт, докторска програма „Теория и

методология на спортната наука“ към катедра „Туризъм, алпинизъм и ориентиране“ със срок на обучение 3 години – Заповед ЗП-835/30.04.2018 г. Със заповед ЗП-579/20.05.2021 г. е отчислен с право на защита.

2. Данни за дисертацията

Темата на дисертационния труд е подчертано *актуална*. Кореспондира със специфични дейности на алпинистите и пещерняците в сферата на пътно-строителните, реставрационни и монтажни работи по високи обекти. Началото на тази дейност у нас е средата на 20. век. Днес обаче, може да твърдим убедително, че сме свидетели на бум в този вид бизнес.

Актуалността се предопределя и от други детерминанти. Сред тях с особена острота стои темата и законовите изисквания за здравословните и безопасни условия на труд при използването на технологиите чрез въжен достъп. Свидетели сме на поредица от трудови злополуки, някои от тях с трагичен изход за практикуващите тази професия. Причина за това са липсата на необходимите компетентности на т.нар. „височинни техници“ (знания, умения и отношения към безопасността) и в много голяма степен неадекватната им психофизическа подготовка. В тази връзка, като човек с дългогодишни фирмени ангажменти в дискутираната трудово-професионална сфера и научното познаване на проблемите, приветствам преподавател Тодор Тодоров и неговия научен ръководител доц. Александър Шопов д-р, за избора на темата на обсъждания дисертационен труд.

2.1. Обща характеристика на представения труд

Представеният дисертационен труд, както се вижда и от заглавието, е посветен на значима и дискуссионна проблематика, свързана с разработване и верифициране на иновативна авторска програма и методика за специфична физическа подготовка на хора заети в професии, които изискват прилагането на технологията „Въжен достъп“. В известна степен ДТ е труден за разбиране на пръв поглед, поради спецификата на проблематиката и редицата използвани общо взето нови понятия от спортологична гледна точка, но направените обобщения, изводи и препоръки защитават неговата иновативна научна комуникативност и стойност.

2.2. Оценка на структурата и съдържанието на дисертационния труд

Съдържанието на представения за рецензиране труд е традиционно. В структурно отношение и като обем ДТ отговаря на изискванията на правилника за приложение на ЗРАСРБ. Представеният за рецензиране дисертационен труд е разгърнат в обем 140 страници, като в структурно отношение включва: *увод, четири глави, списък на използваната литература (36 информационни източника: 18 на кирилица; 7 на латиница*

и 18 уебсайта). Текстовата част на ДТ се съпътства от 28 фигури и 3 приложения.

Авторът е избрал съкратената форма на **уводната част** за въвеждане към същността на дисертационния труд. Отличава се с лаконичност. Нуждае се обаче от по-добро стилистично подреждане и изглаждане на речта (бележката е обща за цялата дисертация).

В глава първа – озаглавена **Постановка на проблема**, която определено е теоретичния базис на ДТ (деструктурирана в 11 параграфа), докторант Тодор Тодоров изследва и коментира исторически, теоретико-методически и организационни аспекти на методиката за физическа подготовка на работещи чрез въжен достъп. Общата ми оценка е в положителна насока. Достатъчно ясно е обаче, че разпростирането в първа глава трябва да бъде до параграф 1.6. – *Възможности за прилагане на програми и методики за физическа подготовка на човешките ресурси в сферата на височинните технологии.*

В контекст на казаното трябва да се обърне внимание относно съдържанието на & 1.3. *Професиографска характеристика на професиите с използването на технологията Въжен достъп.* Ударението е поставено върху достигането – достъпът до мястото, където трябва да се извърши конкретна х или у, висококвалифицирана професионална дейност, за която са необходими други компетенции, умения и навици на височинните техники. Следователно предложената професиографска характеристика е непълна и се нуждае от допълнително прецизиране (вероятно при следващи публикации по темата).

Останалите праграфи, свързани с видовете обучения са дидактически парадигми (от &1.7 до 1.10), които стоят твърде встрани от целта и темата на ДТ. Тази материя може да бъде предмет на друго научно изследване, по иначе твърде широката област на проблемите за подготовката на работещите чрез въжен достъп.

В края на първа глава е изведена **работната хипотеза**, като традиционното предимство на методологичната част на дисертацията. Тя произтича от предположението, че целенасоченото прилагане на специализирана методика (дефинирана като експериментална в ДТ), ... *ще допринесе за развиването на определени двигателни способности на работещите чрез въжен достъп, които са необходими за правилно и безопасно осъществяване на работния процес.*

Общият прочит на текста в достатъчна степен ни ориентира за какво става въпрос, но от спортологична гледна точка използването на понятието *способности* е противоречиво на темата на ДТ, тъй като там безусловно е конкретизирано понятието **физическа подготовка**, от което следва, че става въпрос за **физически качества**.

Втора глава, която е озаглавена като: **Цел, задачи, организация на изследването и методика за физическа подготовка** представлява методологичната част на разработката.

В настоящия вариант на ДТ сполучливо е представена методологичната концепция на изследването, където е конкретизирана методологичната основа и основните подходи за решаване на изследователските задачи. Налице са добре формулирани необходими елементи за подобен труд: *предмет, обект, цел, задачи, теза, методологичен апарат, ограничения*. На базата на откритите предмет и обект на изследването, авторът формулира правилно целта на дисертационния труд: *изследване, разработване и верифициране на иновативна авторска програма и методика за специфична физическа подготовка на хора заети в професии, които изискват прилагането на технологията „Въжен достъп“*.

Основни в инструментариума на изследването са спортно-педагогическото наблюдение и спортно-педагогическия експеримент.

Подкрепа заслужава целенасоченото използване на функционално-анатомичния анализ (& 2.2.3, с.55-56), за решаването на трета изследователска задача, за разкриване на основните (приоритетни) мускулни групи при височинни работни операции.

Докторант Тодор Тодоров използва комбинация от 6 моторни теста (вж. табл.4) за изследване на двигателните качества на височинните техники. Избраните тестове се отличават с висока степен на надеждност. Основен за целта и задачите на изследването е теста „самоизвличане на две въжета“. Получените емпирични данни са обработени със статистическа програма SPSS 23. Репрезентативната извадка се състои от 42 мъже (отговарящи на определени критерии за включване: *трудов стаж във въжения достъп между 3 – 10 г.; завършен курс за въжения достъп ниво 1 до 3; желание за участие в програма за физическа подготовка за работещи с въжен достъп*), разделени чрез непреднамерен подход на две групи. Контролната група се състои от 19 души, а експерименталната от 23-ма.

Изследването е проведено за период от 3 години: от 2019 до 2021 година.

Трета глава на дисертационния труд е посветена на анализа на получените емпирични резултати от изследването. Анализите са коректни и следват порядъка на поставените задачи.

Четвърта глава. Изводи и препоръки.

Междинните обобщения и коментари водят логично до **4 извода**:

1. *Разработената от нас и апробирана тестова батерия достатъчно добре оценява необходимите физически качества за работа с въжен достъп.*

2. *Приложеният комплексен подход за трениране на силата на захвата, силата и издръжливостта на горните крайници е ефективен*

начин за развиването на тези качества при височинни техники с оглед трудовата им дейност.

3. Включването на целенасочени упражнения за подобряване на състоянието на мускулатурата на туловището и взривната сила на долните крайници спомагат за оптимизирането на работния процес.

4. Комбинацията от класически методи за развиване на общата издръжливост и високоинтензивна кръгова тренировка за големи мускулни групи е добър метод за повлияване на издръжливостта при височинни техники.

и 3 препоръки:

1. Преди започване на курс за получаване или повишаване на квалификацията, обучаващите да тестват и оценяват физическата дееспособност на кандидатите. Същата препоръка отправяме и към бъдещите работодатели на курсистите.

2. По време на обучението да се информират участниците за важността на физическата форма за работния процес и да бъдат обучавани в целенасочени упражнения за подобряването ѝ.

3. Работодателите да стимулират двигателната активност на височинните техники по време на извънработния сезон.

3. Относно автореферата – отговаря на общоприетите изисквания. Представя в достатъчна степен методологическата концепция и инструментариума на дисертационното изследване, анализите на получените резултати и синтезираните изводи и препоръки. В него е представена авторската формулировка на приносите на дисертационния труд:

- Направен е задълбочен анализ на положителните и слабите страни на данните от литературния обзор, уточнени са нерешените проблеми, свързани с физическата подготовка на височинните техники.
- Апробирана и приложена на практика е оригинална, научно-обоснована методика за развиване на двигателните качества на височинните техники, съобразена изцяло с техниката им на работа.
- Разработен е алгоритъм на цялостно изследване на двигателните качества, който дава достатъчно добра и адекватна оценка за обективизирането им при височинни техники.
- Височинната техника «Самоизвличане» е модифицирана като тест за оценка на общата физическа подготовка на височинните работници, и е апробиран в хода на научното изследване.

В автореферата са цитирани три самостоятелни публикации на докторант Тодор Тодоров. Всички са тематично свързани със съдържанието на дисертационния труд.

4. Критични бележки и препоръки към докторанта

○ В дисертационния труд се срещат твърде много граматически отклонения и неподходящи стилови конструкции. Препоръчвам на докторанта да се придържа към изискването за академично писане в сегашно историческо време.

○ Значителен недостатък е липсата на прецизност при синтеза на обобщения към отделните параграфи или глави на ДТ, или на някои съществени изводи – например относно необходимата холистична оценка на иновативната еспериментална методика за физическата подготовка на височинните техници.

5. Заключение. Предложеният за рецензиране дисертационен труд на тема: **„Методика на физическа подготовка на работещи чрез въжен достъп”** – разработен от докторант Тодор Минков Тодоров, отговаря на наукометричните изисквания към подобен жанр за научна комуникация. Независимо от някои отклонения от изискванията и стандартите за академично писане са налице достатъчно научни доказателства, че целта на дисертационното изследване е постигната. Открояват се съответните научни приноси. Поради всичко казано, моята оценка за дисертационния труд като цяло, е позитивна. Постигнатите научни резултати дават основание убедено да препоръчам на уважаемото Научно жури да даде положителен вот на Тодор Минков Тодоров – докторант към катедра „Туризм, алпинизъм, ориентиране“ на ФОЗЗГТ на НСА и да му присъди ОНС „доктор” в Област на висше образование: 7. Здравеопазване и спорт, Професионално направление: 7.6. Спорт, докторска програма „Теория и методология на спортната наука“

28.11.2022г.
гр. Шумен

Изготвил рецензията: .....
проф. Малчо Малчев, ДН